

FERDINAND II. : arcivévoda Ferdinand II. Habsburský : renesanční vladař a mecenáš : mezi Prahou a Innsbruckem. Blanka Kubíková – Jaroslava Hausenblasová – Sylvia Dobalová (eds.). [Sprievodná publikácia k výstave] Národní galerie Praha : Valdštejnská jízdárna, 3 . novembra 2017 – 25. februára 2018. Praha : Národní galerie, 2017, 403 s. ISBN 978-80-7035-650-0

Na rok 2017 pripadli dve špeciálne „okružle“ výročia: jednak uplynulo 470 rokov od uvedenia arcivojvodu Ferdinanda II. „Tirolského“ (1529 – 1595) za správcu a miestodržiteľa Českého kráľovstva (1547) a súčasne 450 rokov, odkedy prevzal vládu v Tirolsku (1567). Vzhľadom na to sa konkretizoval zámer sprístupniť širšej odbornej i laickej verejnosti formou výstavy rozmanité kultúrne, historické a umelecko-historické aspekty tejto nevšednej osobnosti. Pochopiteľne, takto náročný výstavný projekt vyžadoval, aby mu predchádzala viacročná medzinárodná spolupráca odborníkov na danú problematiku z radov rakúskych i českých vedeckých pracovníkov a múzejných kurátorov. Konkrétne na ňom participovali špecialisti z dvoch krajín a piatich inštitúcií: za Rakúsko *Schloß Ambras* pri Innsbrucku a *Kunsthistorisches Museum* vo Viedni, za Českú republiku *Národní galerie* v Prahe, *Ústav dějin umění Akademie věd České republiky* a čiastočne aj *Filosofická fakulta Univerzity Karlovy* v Prahe.

Primárnym výstupom projektu bola inštalácia tematickej výstavy v Česku a Rakúsku: v „mikrolokality“ pražských Hradčian a zámku Ambras pri Innsbrucku definujúcich najosobnejší priestor oficiálneho i privátneho historického účinkovania arcivojvodu Ferdinanda Tirolského. Ako prvá bola medzi 15. júnom až 8. októbrom 2017 na zámku Ambras otvorená výstava *Ferdinand II – 450 Jahre Tiroler Landesfürst*. Následne po jej deinstalácii sa podstatná časť výstavných exponátov zaradila do dramaturgie českej výstavy *Arcivévoda Ferdinand II. Habsburský – renesanční vladař a mecenáš – mezi Prahou a Innsbruckem*, sprístupnenej od 3. novembra 2017 do 25. februára 2018 v priestoroch pražskej Valdštejnskej jazdiarne. K rakúskej i českej výstave boli vydané textovo i obrazovo obsiahle sprievodné publikácie.

Predmetom tejto recenzie je predovšetkým vyššie štyristostranová publikácia k českej výstave, s ktorou nesie rovnaký názov: *Arcivévoda Ferdinand II. Habsburský – renesanční vladař a mecenáš – mezi Prahou a Innsbruckem*. K jej zhodnoteniu je iste prospešné pristúpiť aj s pomocou „ambraskej verzie“, ktorá má zhruba o päťdesiat strán menej.¹ Medzi obomi knihami sú už na prvý pohľad zjavné zásadné rozdiely v ich vizuálnom poňatí. Česká verzia disponuje decentnou červenou „paperback“ obálkou, na ktorú vhodne zvolili Seiseneggerov portrét mladučkého arcivojvodu Ferdinanda II. z doby krátko po prevzatí miestodržiteľského úradu v Českom kráľovstve.² Osobne by som však uvítala väčší rozmer tejto ilustrácie, aby bola náležite dominantným prvkom na prednej obálke. V porovnaní s Čechmi totiž Rakúšania (hoci rovnako zvolili „paperback“) vsadili na výtvarne mimoriadne pútavý, plnofarebný dizajn obálky s celostranovým arcivojvodovým portrétom z posledných dvoch dekád jeho života.³ Dojem luxusnej knižnej práce z čias renesancie na rakúskom „katalógu“ ešte umocňuje efektná zlátená orieзка.

¹ Rakúsky exemplár, ktorý mám k dispozícii v anglickej jazykovej mutácii, nesie názov *Ferdinand II. 450 Years Sovereign Ruler of Tyrol: Jubilee Exhibition*. Ed. by Sabine Haag & Veronika Sandbichler. Schloss Ambras Innsbruck : 15 June – 8 October 2017. Innsbruck : Haymon, 2017, 367 s. ISBN 978-3-7099-3402-9.

² Jacob Seisenegger, 1548. KHM Wien, Gemäldegalerie, inv. č. GG 5947.

³ Neznámy nemecký maliar, posledná štvrtina 16. storočia, KHM Wien, Gemäldegalerie, Inv. č. GG 4501.

Po obsahovej stránke sú obe vydania do istej miery zhodné: odlišnosti sa prejavili v rozsahu a zoradení trinástich odborných esejí a hlavne v náplni samotného katalógu. Podotýkam, že česká výstavná publikácia prezentuje odborné texty v plnom znení, zatiaľ čo v rakúskej edícii sú skrátené. Oceňujem taktiež, že Česi opodstatnili vyšší počet strán nielen rozsahom odborných textov, ale tiež o niečo veľkorysejšou obrazovou zložkou.

Prvé tri odborné texty uvádzajú čitateľa do politických súvislostí. Ich autormi sú poprední českí a rakúski historici špecializujúci sa na ranú éru habsburskej vlády v strednej Európe – autori množstva odborných a vedeckých štúdií i monografií k danej problematike. Menovite sú to: prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc. z Historického ústavu FF Jihočeskej univerzity v Českých Budějoviciach (*Habsburkové uprostřed Evropy v 16. století*, s. 11-17); PhDr. Jaroslava Hausenblasová, Ph.D. z Ústavu českých dějin FF Univerzity Karlovy v Praze (*Ferdinand II. – správce a místodržící země Koruny české*, s. 18-23) a univ. prof. Dr. Heinz Noflatscher z Institut für Geschichtswissenschaften und Europäische Ethnologie, Universität Innsbruck (*Arcivévoda Ferdinand II. jako vládce Tyrolského hrabství*, s. 24-27).

Nasledujúca zostava textov sa venuje rôznym sféram výtvarného umenia a luxusnej umelecko-remeselnej produkcie, staviteľstva, knižnej kultúry a zberateľstva, ktoré spätne vnímame ako kľúčové sféry arcivojvodových kultúrnych záujmov a mecenášsky podporovaných aktivít. Dlhoročná špecialistka na renesančné portrétné maliarstvo PhDr. Blanka Kubíková, PhD. z Národnej galérie v Prahe predostrela čitateľovi prehľadový sumár portrétnej reprezentácie Ferdinanda Tirolského od jeho detstva až do samotnej smrti (*Obraz arcivévody Ferdinanda II. v jeho portrétech*, s. 28-31). Mgr. Sylva Dobalová, Ph.D. a jej kolega PhDr. Ivan Prokop Muchka (obaja z Ústavu dějin umění Akademie věd ČR) spoločne čitateľom priblížili hlavnú oblasť svojho dlhodobého odborného výskumu (*Stavební projekty arcivévody Ferdinanda II. v Praze a Innsbrucku*, s. 32-37) a napokon PhDr. Eliška Fučíková, CSc., jedna z popredných znalkyň rudolfínskeho umenia, spracovala tému *Pražský hrad a jeho výzdoba za Ferdinanda II.* (s. 38-43). Rakúsky autorský tím reprezentujú vedeckí pracovníci – kurátori z Kunsthistorického múzea vo Viedni a z múzea na zámku Ambras. Jeho súčasná riaditeľka Dr. Veronika Sandbichler vo svojom texte (*Innata omnium pulcherrimarum rerum inquisitio“: arcivévoda Ferdinand II. jako sběratel*, s. 44-47) ponúkla aj niekoľko ilustratívnych vizualizácií z nedávno zrealizovanej inštalácie arcivojvodových ambraských zbierok priamo na mieste ich pôvodného vystavenia tak, ako to fakticky aj hypoteticky dovoľujú dobové inventáre z roku 1596 a 1621. V porovnaní s touto v zásade „materiálovo“ zameranou štúdiou sa Mag. Paulus Rainer, kurátor zbierok cisárskej klenotnice (Kaiserliche Schatzkammer) Kunsthistorického múzea vo Viedni, venoval arcivojvodovým zbierkam skôr z hľadiska ich univerzálneho významu a ideového zámeru, v rámci dobového literárneho, resp. priamo zberateľsko-teoretického diskurzu. Ďalší dôležitý článok zberateľského záujmu Ferdinanda Tirolského predstavuje jeho povestná zbrojnica. Dr. Thomas Kuster, ktorý pôsobí ako kurátor na zámku Ambras, sa vo svojom príspevku (*„Toto heroické theatrum“: zbrojnice brdění na zámku Ambras*, s. 48-50) pokúsil hypoteticky načrtnúť ideový koncept zbrojnice, chronológiu akvizíčných činností aj pôvodný spôsob a lokáciu jej prezentácie v priestoroch zámku Ambras, ktoré už dnes neexistujú. Podrobne je v sprievodnej publikácii spracovaná aj arcivojvodova mimoriadne bohatá a vzácna knižnica (Mgr. Ivo Purš, Ph.D.: *Knihovna arcivévody Ferdinanda II.*, s. 57-62) a špecifiká hudobnej kultúry na arcivojvodovom dvore (Dr. Franz Gratl: *Hudba na dvoře Ferdinanda II. v kontextu dynastických vazeb*, s. 69-71). Zaradenie posledných dvoch textov osobne vnímam (v porovnaní s predošlými) ako tematicky už dost' odt'ážité a predpokladám, že sú zrejme motivované odborným záujmom a profiláciou ich autorov (Dr. Katarína Seidl,

kurátorka múzea v Ambrase: „*Protože jejich nauka učí léčit všechny vnější a vnitřní nemoci [...]“: lékařství na dvoře arcivévody Ferdinanda II.*, s. 63-66; Dr. Alfred Auer: *O rájích, zřabradách a rostlinách*, s. 67-68). Najmä Auerova esej je veľmi všeobecná a prakticky vôbec sa nedotýka (ako by som očakávala) vzťahu arcivojvodu Ferdinanda Tirolského k „umeniu tvorby záhrad“. Osobne som presvedčená, že oveľa väčší zmysel by malo zaradenie textu napríklad o povestnej portrétnej kolekcii typu *uomini famosi*, ktorú si arcivojvoda budoval na zámku Ambras a na sklonku jeho života už obsahovala aspoň 860 malieb.⁴ Pokiaľ je mi známe, tejto ambraskej portrétnej kolekcii sa za posledných takmer sto rokov venovala len minimálna bádateľská pozornosť. K dispozícii máme stále hlavne rozsiahle materiálové štúdie Friedricha Kennera ešte z konca 19. storočia,⁵ resp. syntetizujúceho „sprievodcu“ po ambraskej portrétnej zbierke z roku 1932.⁶

Po odborných textoch nasleduje v oboch publikáciách (českej i rakúskej) katalógová časť. Katalógový heslár je v českej sprievodnej publikácii zostavený zo siedmich sekcií, ktoré sú zoradené chronologicky (detstvo arcivojvodu, jeho pôsobenie v Čechách a následne v Tirolsku) a následne aj tematicky (arcivojvodova zbrojnica, kunstkomora, knižnica, dvorské festivity). Samozrejme, pražská výstava a tým aj katalógové heslá sa sústreďujú predovšetkým na špecifické aspekty českého pôsobenia Ferdinanda II. Tirolského, pričom viaceré historické dokumenty či artefakty boli verejnosti predstavené alebo publikované vôbec po prvý raz. Pomerne veľká pozornosť je v katalógu venovaná jemu blízkym pražským dvoranom. Mozaika exponátov privátnej i oficiálnej povahy dokumentujúcich „mikrohistóriu“ českého účinkovania Ferdinanda II. Tirolského skrze kultúrne, náboženské, politické, ekonomické i dvorské hľadisko je skutočne náležité názorná a žánrovo pestrá.

Na záver tejto recenzie môžem konštatovať, že česká a rovnako aj rakúska sprievodná publikácia k výstave sú textami aj ilustráciami mimoriadne efektné a obsahovo hodnotné. Ich význam určite nezoslabil ukončením výstavného projektu. Naopak, skončením výstavy sa ich dôležitosť len posilnila, pretože sú historicky prvými syntetizujúcimi publikáciami poskytujúcimi aj výsostne aktuálne zistenia k danej osobnosti a jej kultúrno-sociálno-umelecko-historickému kontextu. Nepochybujem, že dlhodobo nájdú uplatnenie či už ako zdroj odborných informácií, alebo ako pomôcka pri výučbe v akademickom prostredí.

Ingrid Halászová

⁴ ŠTIBRANÁ, Ingrid: *Rodová portrétna galéria Pálffyovcov na Červenom Kameni. Obdobie prvých troch generácií v 16. – 17. storočí*. Kraków, 2013, s. 58.

⁵ KENNER, Friedrich: Die Porträtsammlung des Erzherzogs Ferdinand von Tirol. (Die Deutschen Bildnisse). In: *Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses*, 15, 1894, s. 147-260; KENNER, Friedrich: Die Porträtsammlung des Erzherzogs Ferdinand von Tirol. (Die italienischen Bildnisse I). In: *Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses*, 17, 1896, s. 101-274; KENNER, Friedrich: Die Porträtsammlung des Erzherzogs Ferdinand von Tirol. (Die italienischen Bildnisse II). In: *Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses*, 18, 1897, s. 135-261; KENNER, Friedrich: Die Porträtsammlung des Erzherzogs Ferdinand von Tirol. (Spanien und Portugal, Frankreich). In: *Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses*, 19, 1898, s. 6-146.

⁶ *Die Porträtsammlung des Erzherzogs Ferdinand von Tirol. Führer durch die Kunsthistorischen Sammlungen in Wien*. Wien, 1932.